

Svoboda.

(Basen.)

Sinica je mála
 Ujeta bivala
 Nekoliko dnij,
 Skakála in péla,
 Vesélo živéla
 Brez muk in skrbij.

Zdaj tovarišico,
 Pojšóo sinico
 Ugléda zunaj.
 Želi izletéti,
 In prosta živéti,
 Vrnúti se v gáj.

„Uj, klétka odprta
 In ókna so strta;
 Bežímo od tód!“
 Perúti razpéla
 Ter našla veséla
 Iz ječe je pót.

Sinica je mála
 Na jasnem bivala
 Nekoliko dnij,
 Skakála in péla,
 A dôvolj trpéla
 Strahú in skrbij.

Pa vender si v kléti
 Nij tujih iméti
 Želéla dobrót,
 Ker Bog je v svobódi
 Vesóljnej priródí
 Jedíni gospód.

— x —

Andrej Hofer,

vrl domoljub in katoličan.

IX. Andrej Hofer v skrivališči.

Po Tirolskem se je raznesel glas, da je tudi Andrej Hofer srečno dospel na Dunaj, kjer živi s svojo družino prav srečno in zadovoljno. A žalibog, da temu ni bilo takó!

Umaknil se je bil s svojo družino le v gore, kjer ga je nek kmet gostoljubno sprejel. Ko tu ni bil več dosti varen, poslal je svojo ženo in petero otrok na Snežnike, a sam s svojim tajnikom je šel v dan 2. decembra na najvišje Alpe. Tu si je priredil nek skedenj za bivališče. Le njegov svak in še nekaj družih zvestih prijateljev je znalo za njegovo bivališče. Ti so ga obiskovali in preskrbovali s potrebnim živežem.

O lepih jasnih dnevih so večkrat splezali na najvišji vrhunec, od koder je bil krasen razgled po vsej dolini. Pod seboj — v dolini — so videli korakati francoske straže gori in dolí.

Da bi Francoze še bolj premotil, pisal je svojim prijateljem liste, v katerih jim je na dolgo in široko razlagal, da s svojo družino užé davno srečno in zadovoljno živí na Dunaji. Take izmišljene novice so njegovi prijatelji razširjali po dolini. Skrbni prijatelji so kmalu spoznali, da se njegovo bivališče ne bode moglo dolgo Francozom prikrivati ter jih s takimi listi slepiti, ker je bilo njegovo bivališče užé znano mnogim po dolini. Zategadel so mu prigovarjali, naj zbeží na Avstrijsko; da-sí je beg zdaj užé zeló težaven, a vender je še mogoč. Andrej Hofer ni slušal zvestih prijateljev; ni se dal pregovoriti, da bi zapustil toliko mu priljubljene domače goré, češ, da ga

Tirolcev ne bode nihče izdal. A ni pomislil, da se med njimi lahko najde tudi kak Judež Iskarjot!

Užé je bival Andrej Hofer tukaj kake štiri tedne, kar pribeži nenadoma necega dné k njemu njegova žena s sinkom v naročji. Sovražnik je zavohal njeno stanovanje. Le po izdajici je mogel to zvedeti. Komaj je zbežala še o pravem času. S tem je bila pa tudi odkrita njegova zvijača z listi. Bati se je bilo, da Francozi zasledé njeno bivališče.

Bilo je okolo novega leta 1810. Debel sneg je zapadel goré in plan. Na beg o tem času niti misliti več ni bilo, ker so bili gorski poti zamedéni; cest bi se bilo treba izogibati. Nek slaboglasen Pasajerc, Peter Rafel, prišel je po naključji blizu Hoferjevega skrivališča. Od daleč zapazi, da se vzdiguje dim iz planinske kočé. Radovednost ga žene videti, kdo pač v trdej zini biva tukaj notri. Ko v kočó stopi in zagleda Andreja Hoferja, prešine peklensk smeh njegovo lice. Andrej Hofer se je jako ustrašil tega človeka, kajti poznal ga je dobro in znal je, da je pripravljen za denar storiti vse, ter mu ni upati. Andrej Hofer ga spomni mnogih dobrot, katere je prejel užé v njegovej hiši, tudi mu dá mnogo denarjev in ga prosi, naj nikar ne pové nikomur kaj o njegovem bivališči, ter ga naj nikar ne izdá Francozom. Hudobnež je na videz Hoferju res obljubil, da ne bode živej duši črhnil o njegovem bivališči. Plemeniti Andrej Hofer sicer ni držal mnogo na njegove besede, in bil bi se ga lahko znebil drugim načinom, ker je bil v njegovih rokah, a kaj takega storiti njemu ni pripustila vest.

Kakor je Andrej Hofer slutil, takó se je tudi zgodilo. Komaj je prišel hudobnež v dolino, pripovedoval je povsod, da vé za bivališče And. Hoferja, — in naposled naznani tudi francoskemu generalu Huardu v Meranu. V noči 29. januarja pošlje francoski general trôpo vojakov na Planine, da bi poiskali bivališče Andreja Hoferja. Izdajica jim je sam kazal pot. Po velikih težavah in trudapolnem potu — debel sneg je bil namreč zapadel — prišli so proti jutru do planinske kočé. Obstopili so jo vojaki od vseh strani. V njej je bilo še vse tiho in mirno, kajti spali so še vsi sladkó, ne nadejaje se, da je izdajica užé pred vrati. Šum in ropot okolo kočé zbudi spijoče. Andrej Hofer odpré vrata in stopi na prag, da bi videl, kaj je. Ko ugleda oboroženo množico, precej spozná, kaj poméni — in velik strah se ga polasti. Vender ne izgubi poguma ter vpraša s krepkim glasom: „Kdo umeje nemški?“ Ko poveljnik kardela naprej stopi, reče mu: „Kaj ne, prišli ste po Andreja Hoferja! Dà, jaz sem; storite z menoj, kar vam drago! Za ženo in otroka in pa za tega-le mladega možá — pokazal je svojega tajnika — prosim milosti, ker so nedolžni.“

Nató vojaki povežejo vse ter povezane na sneg položé. Vse se je stikalo okolo Hoferja ter mu ruvalo lasé iz njegove dolge brade, češ, da pokazemo domá, da smo bili nazoči, ko je bil „bradati“ ujet. Vojaki so preiskali tudi njegovo stanovanje in so odnesli vse, kar se je odnesti dalo.

X. Andreja Hoferja poslednji dnevi.

V tem se je bila užé razširila po Pasajerskej dolini žalostna vest, da je hudobnež izdal Andreja Hoferja, in da je bil po noči vjet.

Iz vseh krajev so se zbirale množice, da še jedenkrat vidijo vrlega domorodca. Vse je obžalovalo od srca žalostno osodo blazega možá ter preklinjalo izdajico in mu pretflo. In istinito! izdajalcu ni bilo več živeti na Tirolskem. Moral se je preseliti na Bavarsko, kjer je užival plačilo za izdajstvo najvrlejšega domoljuba.

Hrabri mož in domoljub, Andrej Hofer, se je popolnem udal žalostnej osodi in božjej volji. Vojaki so ga peljali naravnost v Meran, kjer so se bili generali užé zbrali, da ga zaslišijo. Pri prvem zaslišanji je And. Hofer brez ovinkov povedal, „da je sicer on osnoval na Tirolskem ustajo, a na povelje avstrijskega cesarja Franca; ko je bil pa mir sklenjen, prisilili so ga ljudje, da je zopet sklical brambovce, ker so mu s smrtjo pretfli.“

Iz Merana so ga odpeljali v Bocen, kjer se je za vselej poslovil od svoje zveste žene in sinka. Od tu so ga pa peljali z njegovim tajnikom na Laško v trdnjavo Mantovo.

Mej potoma proti Mantovi so necega večera prenočili v malem mestu Ali, ki leží na meji južnih Tirolov. Zaradi nepazljivosti njegovih stražnikov je nastal ogenj v prenočišči. Andrej Hofer je bil prvi pri gašenji in je pomagal vrlo dobro. V tej zmešnjavi mu svetujejo naj zbeží, a ni hotel, češ, to bi bilo nepošteno. Od tega časa so ga še bolj spoštovali vojaki, ki so se mu poprej večkrat posmehovali zaradi pobožnosti in zaradi tega, ker ni hotel o postnih dnéh jesti mesá.

Za tega časa je bil poveljnik Mantovi general Bisson. Poznal je dobro Andreja Hoferja, vodjo Tirolskih brambovcev, ker se mu je bil moral udati pri prvem osvobojenji Tirolske. General je često obiskal Andreja Hoferja v ječi, razgovarjal se ž njim, in ker je poznal njegove izvrstne zmožnosti, prigovarjal mu je, naj stopi v službo Napoleonovo. Če to stori, ne bode si rešil le življenja nego dobil bode tudi službo, ki ne bode slabejša od poprejšne. A zvesti Andrej Hofer je zavrgel vse take ponudbe, rekoč, da hoče ostati zvest habsburškej rodovini in svojemu cesarju Francu, če mu je tudi zaradi tega smrt storiti.

Ko je bil Andrej Hofer prvič zaslišan pred vojaškim sodiščem, spoznal je takój, da ga bodo na smrt obsodili.

Francosko vojaško sodišče se je podvizalo z obsodbo, češ, da ne bi imel avstrijski cesar Franc več prilike in časa posredovati pri cesarji Napoleonu za svojega zvestega podložnika.

Vojaško sodišče se je zbralo v dan 19. februarja ter obsodilo Andreja Hoferja na smrt. Obsodba se naznani v Milan. Hitro pride potrjenje s pristavkom, da se ima v 24 urah izvršiti.

Andrej Hofer se ni kar nič prestrašil, ko so mu naznanili sodbo; kajti užé se je tega nadejal. Njegova jedina skrb mu je bila kot pobožnemu kristjanu, da se dobro pripravi na smrt. To zadnjo ljubav mu je skazal častitljivi župnik Manifesti, ki je izvrševal tudi njegova poslednja naročila.

V jutro — 20. februarja — pred svojo smrtjo je še pisal jako ganljiv list svojemu prijatelju na Tirolsko. V listu mu je naznanil svojo poslednjo voljo, poslovil se je od svojih znancev, opominjal in prosil svojo ženo in otroke, naj se udajo v voljo božjo ter naj nikar preveč ne žaljujejo po njem. Priporočivši se jim v molitev, sklene list. „Z Bogom, goljufni svet! takó

lahko se mi zdi umreti, da mi še solza ne stopi v oči. Ob jedenajstej uri danes odpotujem s pomočjo vseh svetnikov in svetnic božjih k Bógu!“

Ko je odbila ura jedenajst, odpeljali so častniki Andreja Hoferja na kraj, kjer mu je umreti. S križem v roci in trdnih korakov je stopal plemeniti mož na morišče. Prišedši na mesto, vstopijo se vojaki v čveteroogelnik, Andrej Hofer stopi v sredo pozdravljajoč na desno in levo. Podajo mu beli robec, naj si ž njim zaveže oči in poklekne; a ni hotel. „Stojéč,“ rekel je, „hočem izročiti svojo dušo v roke Onega, pred čegar licem stojim!“

Še jedenkrat zavpije z močnim glasom: „Živijo, cesar Franc!“ — ožrè se k nebu, pomôli še nekaj trenutkov, — potem pa namigne vojakom, naj se pripravijo in sam s krepkim glasom zapové: „Ustrelíte!“

Prvih šest strelav je zeló slabo zadelo vrlega možá; zgrudil se je le na koleno in roko ter vzdihnil: „Umejete jako slabo streljati!“ Drugih šest strelav ga je sicer podrlo na tla, vendar se je hotel še skloniti. Še le pri 13. strelu, ko ga je zadela krogla v glavo, izdihnil je svojo plemenito dušo.

Kakor v boji, takó je tudi poslednji trenotek gledal brez strahú v smrt; kajti bil si je svest, da se je bojeval za sveto stvar: za prostost in svobodo sv. vere in predrage mu domovine!

Mrtvo truplo so vojaki odnesli v farno cerkev sv. Mihaela, položili ga na mrtvaški oder, da se opraviijo zanj navadne mrtvašnice, kakor je bil sam naročil. Potem so truplo na tihem pokopali.

Šentmihelski župnik mu je postavil spominek z napisom: Qui giace la spoglia del fù Andrea Hofer, detto general Barbone, Commandante supremo delle milizie del Tirolo, fucilato in questa fortezza nel giorno 20. feb. 1810, sepolto in questo luogo. (Tukaj počiva truplo rajncega Andreja Hoferja, ki se je imenoval tudi general Barbone (bradati), vrhovnega poveljnika Tirolskih brambovcev, ki je bil usmrten v tej trdnjavi 20. feb. 1810. l. in pokopan na tem kraju. —

Celih trinajst let je ostalo truplo A. Hoferja v ptujej deželi. Leta 1823. pa so odnesli tirolski lovci, vračajoč se iz Laškega, njegove ostanke v domovino, kjer so jih pokopali zeló slovesno v dvornej cerkvi glavnega mesta Tirolske.

Cesar Franc je svojemu zvestemu podložniku postavil krasen spomenik iz belega mramora. Na podolgastem čveteroogelniku stoji preko 2 metra visoka podoba Andreja Hoferja v narodnej obleki, s puško preko rame, držeč v roci tirolsko zastavo, z odkrito glavo in k nebu povzdignjenimi očmi. Poleg njega na levi je tirolski grb, a na desni širokokrajavi klobuk. Podnožje kinča bareljif, predstavljajoč Andreja Hoferja, ki priseza z brambovci, da se bode bojeval za domovino do zadnjega možá.

Tudi je podelil cesar Franc Hoferjeveji družini plemstvo ter skrbel za-njo prav po očetovski.

Leta 1867. so obhajali Tirolci stoletnico A. Hoferjevega rojstva z veliko svečanostjo ter so položili temelj in kamen za krasno kapelo presveteга Jezusovega srca na njegovem rojstnem kraju.

P. F. H.